

Risker kopplade till personer i utsatt ställning

Finanspolisen vill uppmärksamma verksamhetsutövare på risker kopplade till personer i politiskt utsatt ställning (PEP).

En person i politiskt utsatt ställning (PEP) är en fysisk person som har eller har haft en *viktig offentlig funktion* i en stat eller i en internationell organisation¹. Viktig offentlig funktion inbegriper bland annat positioner såsom stats- och regeringschef, minister, riksdagsledamot, ledamot i partistyreelse, företrädare för statligt ägt bolag, ambassadör, domare i högsta domstolen eller företrädare för internationell organisation. Samtliga funktioner finns angivna i lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Med anledning av sin position och sitt inflytande anses dessa personer inneha en särskild ställning som i sig medför risk för otillbörlig påverkan, inklusive korruption och i förlängningen penningtvätt. I penningtvättsregelverket är personkategorin PEP särskilt utpekad tillsammans med *familjemedlemmar* och *kända medarbetare* (Relatives and Close Associates, RCA). RCA definieras i penningtvättslagen på följande sätt:

- *Familjemedlemmar*: maka/make, registrerad partner, sambo, barn och deras make/maka, registrerad partner eller sambo samt föräldrar.
- *Känd medarbetare*: en person som tillsammans med en PEP äger eller på annat sätt har bestämmanderätt/inflytande över ett företag, en person som ensam äger eller utövar inflytande över ett företag som egentligen har bildats till förmån för en PEP eller en person som på annat sätt har eller har haft nära förbindelse med en PEP.

För verksamhetsutövare är både PEP och RCA av betydelse i processen gällande kundkännedom. När nya kundrelationer inleds ska kunden och dess verkliga huvudman identifieras. Det innebär även att kontrollera om kunden eller dess verkliga huvudman är person i politiskt utsatt ställning, familjemedlem till, eller känd medarbetare till sådan. Om kunden är ett företag innebär det att kontrollera om den direkta eller indirekta ägaren är en PEP² eller om personen har långtgående inflytande över verksamheten.

Om kunden är PEP ska verksamhetsutövaren vidta lämpliga åtgärder, inom ramen för aktuell affärsförbindelse och/eller enstaka transaktioner, för att fastställa ursprunget till kundens tillgångar. Det betyder vidare att verksamhetsutövaren löpande måste vidta skärpta åtgärder för att följa upp affärsförbindelsen med kunden över tid samt bevaka aktiviteter och transaktioner i förhöjd omfattning. Vid misstankerapportering till Finanspolisen ska verksamhetsutövaren ange om personen ifråga är PEP eller RCA.

Om kunden avslutar sitt uppdrag som innebär att personen har PEP/RCA-status ska verksamhetsutövaren tillämpa skärpta kundkännedomsåtgärder i ytterligare 18 månader.

Exempel på varningssignaler

Att fastställa om en kund är PEP/RCA är inte ett mål i sig, utan syftet är att bedöma riskerna förknippade med dessa personer. En av anledningarna till att PEP anses medföra högre risk är

¹ Lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (2017:630)

² För aktiebolag innebär det ägandeandel över 25 %, rätt att utse/avsätta mer än hälften av styrelseledamöterna eller gemensamt ägande med närstående familjemedlemmar. Regler om verklig huvudman ser olika ut för olika företags- och föreningsformer.

deras möjlighet till otillbörligt inflytande på beslut som påverkar aktörer på den privata marknaden³. Genom hög medvetenhet kan missbruk av det finansiella systemet förebyggas samtidigt som möjligheten att upptäcka och förhindra misstänkt penningtvätt och/eller korruption ökar.

Nedan ges några exempel på sådant som kan anses vara varningssignaler förknippade med PEP/RCA som verksamhetsutövare bör vara medvetna om. Listan är inte uttömmande och varningssignalerna bör ses i relation till varandra.

Komplicerade ägandestrukturer och försök till anonymisering

PEP-status försvårar generellt möjligheten att vara anonym. Om en kund är PEP och genom komplexa ägandestrukturer och/eller via familjemedlemmar/nära medarbetare försöker dölja sitt verkliga huvudmannaskap i en verksamhet och/eller om verksamheten används till oklara affärs-skäl kan det ses som avvikande.

Typ av PEP/RCA-status påverkar risken

I syfte att kunna riskbedöma och vidta lämpliga åtgärder är det viktigt att veta vilken typ av PEP/RCA-status en kund har. För vissa positioner kan risken för exempelvis korruption anses högre. Det gäller t.ex. positioner med tillgång till statliga tillgångar, användning av statliga medel och upphandling, såväl nationellt som internationellt. Även positioner som medför affärsrelationer med personer och företag som finns i geografiska områden präglade av hög korruption bedöms ha högre risk.

RCA anses som en risk i både penningtvätt- och korruptionssammanhang. I syfte att dölja en politiskt utsatt persons involvering kan exempelvis mutor betalas till närstående i familjen eller nära tjänstemän. Familjemedlemmar och/eller nära medarbetare tenderar även att användas i komplexa företagsupplägg för att dölja verkligt huvudmannaskap.

I det här avseende har utländska PEP lyfts fram som en särskild risk av exempelvis Financial Action Task Force, FATF. Det är t.ex. av vikt att förstå syftet med varför en utländsk PEP har behov av konton på andra ställen än sin hemjurisdiktion.

Avvikande transaktioner

Metoder för penningtvätt till följd av exempelvis korruption är desamma som de metoder som används av organiserad brottslighet för att dölja vinning av brott. Här kan transaktioner från/till företag som personen i fråga inte har någon förväntad eller naturlig koppling till vara avvikande, speciellt om dessa finns i jurisdiktioner förknippade med hög nivå av korruption. Även transaktioner till/från företagskonton i högriskländer direkt till personens privatkonton⁴, stor kontanthantering och återkommande jämna summor kan anses vara avvikande⁵

Högriskländer och branscher

En faktor vid bedömning av risken för korruptionsrelaterad penningtvätt innebär att man tar hänsyn till vilken jurisdiktion kunden med PEP/RCA-status har koppling till. Även vissa typer av branscher anses mer utsatta, t.ex. verksamheter inom offentlig upphandling, vapenhandel och försvarsindustrin, statligt finansierade utvecklingsprojekt eller verksamheter som är kopplade byggnation och infrastruktur.

³ Specific Risk Factors in Laundering the Proceeds of Corruption, FAFT, 2012.

⁴ Specific Risk Factors in Laundering the Proceeds of Corruption, FAFT, 2012.

⁵ Guidance Political Exposed Persons (Recommendations 12 & 22), FATF, 2013.

Framträdande modus i rapporteringen

Finanspolisen kan efter genomgång av misstankerapporter konstatera att RCA rapporteras oftare än personer med PEP-status. Dock inkluderar verksamhetsutövaren sällan det faktum att personen har RCA-status och eventuella risker kopplat till det i misstankebeskrivningen. Det sker i större utsträckning i de fall där en verksamhetsutövare rapporterat en PEP.

I det fall verksamhetsutövare har rapporterat utländska PEP/RCA rör det sig exempelvis om misstänkta sanktionsöverträdelser där medel har gått via konton i Sverige. Finanspolisen kan även se att PEP/RCA med koppling till ambassader misstankerapporteras i stor utsträckning på grund av att verksamhetsutövare inte förstår syftet med affärsengagemanget då transaktionsmönstret är avvikande. I de fallen rör det sig ofta om transaktioner med orelaterade motparter.

RCA förekommer i större utsträckning i misstankerapporter som är kopplade till misstänkta bedrägerier. I de fallen finns det misstankar om att personen i fråga har agerat första- eller andra-handsmålvakt i bedrägerier.

Misstankerapportering av PEP/RCA

Finanspolisen kan efter analys konstatera att i de fall där personer med PEP respektive RCA-status förekommer i misstankerapporter från verksamhetsutövare är dessa i stor utsträckning felaktigt rapporterade. Det förekommer även fall där personerna inte är angivna som PEP/RCA trots att de har en aktiv status och i vissa fall saknas det information för att bedöma om personen är PEP/RCA. Det vill säga, det framgår inte om verksamhetsutövaren är medveten om att personen i fråga är PEP/RCA. Av de personer som vid rapporteringstillfället hade en aktiv PEP/RCA-status är endast 39 % korrekt rapporterade till Finanspolisen.

Endast i en liten del av misstankerapporterna har verksamhetsutövaren inkluderat personens PEP/RCA-status i sin redogörelse av misstanken. Finanspolisen kan även se att medvetenheten hos verksamhetsutövaren gällande PEP tenderar att vara något högre jämfört med RCA då förstnämnda i större utsträckning är korrekt rapporterade, och inkluderas som riskfaktor i misstankebeskrivningen.

Det faktum att det saknas information om PEP/RCA i många misstankerapporter är en särskild risk med tanke på att grunden till att dessa personer har särställning i lagen är att de har en hög risk för både penningtvätt och korruption. Därav är det av stor vikt att kundkännedom om personer som har PEP/RCA-status är uppdaterad och inkluderas vid rapportering till Finanspolisen.

Finanspolisen kan konstatera att den vanligaste avvikelsen är att verksamhetsutövaren inte specificerat vilken typ av PEP/RCA-status personen i fråga har. PEP/RCA ska vid misstankerapportering till Finanspolisen ske på följande sätt:

- *Webbrapportering:* Om personen som rapporteras är PEP/RCA ska fältet *PEP politiskt exponerad* fyllas i. Ange skälet till PEP-status, t.ex. ambassadör, företrädare för statligt ägt bolag eller riksdagsledamot. Om aktuell person är familjemedlem eller känd medarbetare till PEP anges det.
- *XML-rapportering:* Om personen som rapporteras är PEP/RCA ska noden *alias* kopplat till *t_person/t_person_my_client* populeras. Ange skälet till PEP-status, t.ex. ambassadör, företrädare för statligt ägt bolag eller riksdagsledamot. Om aktuell person är familjemedlem eller känd medarbetare till PEP anges det.

Finanspolisen informerar

PERSONER I POLITISKT UTSATT STÄLLNING • APRIL 2023

Olika *viktiga offentliga funktioner* medför olika risker för penningtvätt vilket betyder att det är viktigt att veta vilken typ av PEP/RCA-status en kund har. Därmed ska den informationen inkluderas vid rapportering till Finanspolisen. En mer utförlig redogörelse kring misstanken och persons koppling till denna ska anges i fältet Anledning till misstanke/Reason.

Vid misstanke om penningtvätt och/eller finansiering av terrorism ska en misstankerapport upprättas skyndsamt och skickas till Finanspolisen via goAML.

Finanspolisen
Telefon: 010-563 41 80
Epost: fipo@polisen.se

Diarienummer: A217.676/2023